

Sammendrag

Cruisetraffikk til norske havner - oversikt, utvikling og prognoser 2018-2060

TØI rapport 1651/2018
Forfatter: Petter Dybedal
Oslo 2018 36 sider

Antall cruiseturister i Norge er firedoblet på mindre enn 20 år, fra 200 000 i 2000 til tett oppunder 800 000 i 2018. Antall anløp økte relativt sett mindre – fra ca. 1 200 i 2000 til 2 150 i 2018 – fordi cruiseskipene blir større. Antall passasjerer det var plass til om bord per cruiseanløp i Norge økte fra 784 i 2006 til 1 661 i 2018. Utviklingen i antall cruiseturister og cruiseanløp har vist relativt store svingninger de siste årene. Fra 2014 til 2016 gikk antall passasjerer og anløp mye ned, for deretter å øke kraftig i 2017 og 2018.

Denne rapporten anslår lavere årlige vekstrater for antall cruiseturister i Norge fram til 2060 enn det som ble anslått i TØIs prognoserapport fra 2014. Hovedscenariet som presenteres nå er 2,5 prosent årlig vekst 2018-2028 og 1,5 prosent årlig vekst 2028-2060. Dette gir om lag 1,6 millioner cruiseturister og om lag 2 600 anløp i norske cruisehavner i 2060.

Dersom etterspørselen etter cruiseopplevelser i Norge følger samme geografiske utviklingsmønster som i de siste 20 årene, vil størstedelen av veksten i antall anløp i årene 2018-2060 komme i byhavner på Vestlandet. Det forventes en viss vekst på Sørlandet og i Trøndelag, stagnasjon eller svak vekst i Nord-Norge og fortsatt noe nedgang i Oslofjordområdet.

Denne rapporten er laget på oppdrag fra Kystverket. Hovedformålet er å utarbeide nye prognoser for cruisetraffikk – primært antall anløp av cruiseskip – i norske havner på kort og lang sikt (2022, 2028, 2040, 2050 og 2060). Rapporten er en oppdatering av TØIs forrige cruiseprognoser med basisår 2014 (Dybedal et. al. 2015), men omfatter i tillegg prognoser på landsdelsnivå.

Det er altså snakk om prognoser dels på nokså lang sikt – med stor grad av usikkerhet. Rapportens prognoser viser hva den framtidige etterspørselen kan bli, gitt at utviklingen i cruisetraffikken følger de samme trendene man har kunnet observere fra 1998 til 2018. Det tas i prognosene ikke høyde for usikkerhet i form av mulige hendelser som kan dreie utviklingen bort fra disse trendene. For eksempel forhold knyttet til politisk og økonomisk utvikling, mulige restriksjoner på cruisetraffikk eller endringer i cruiseturismens status og popularitet som ferieform. Slike faktorer drøftes i noen grad, men på mer generelt grunnlag.

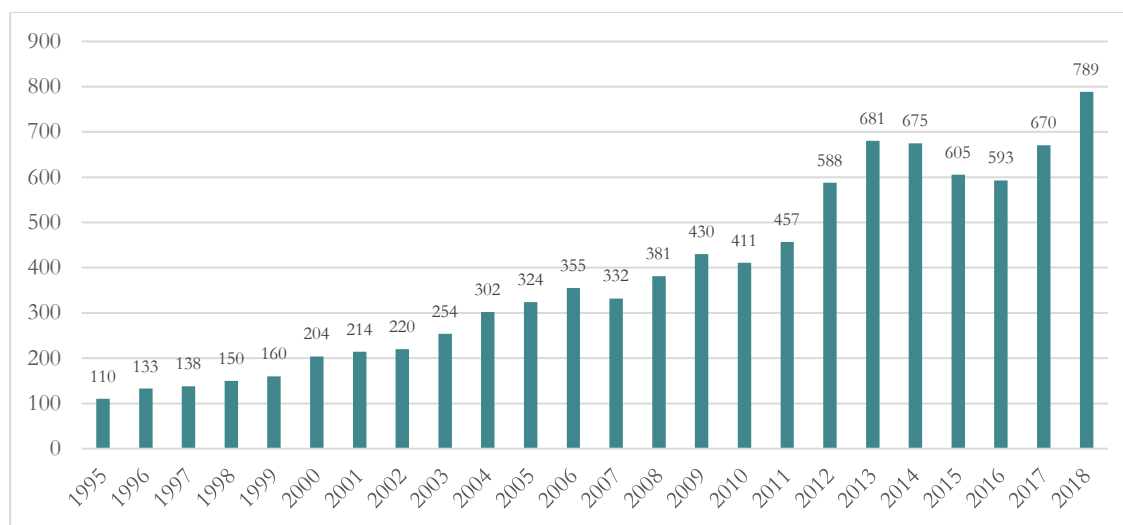
Historisk utvikling i cruisetraffikken i Norge

Et cruise skal ha minimum tre ulike anløpssteder og ikke ha kommersiell last. Cruise kan både starte og slutte i samme havn (rundtur) eller starte og slutte i forskjellige havner. Hurtigruten og annen rutegående transport (for eksempel fergene mellom Norge og utlandet) er per definisjon ikke cruise, selv om begrepet «cruise» ofte benyttes også for denne type reiser.

Grunnlagsmaterialet for cruisestatistikk er oppgaver fra de enkelte havnene over antall anløp og antall passasjerer. Det var allerede i 1993 cruiseanløp til i alt 29 enkelthavner i Norge. I 2006 var antallet 30, mens det i 2013 var 37 havner og i 2018 39 havner med minst ett cruiseanløp (merk at noen havnedistrikter omfatter flere enkelthavner).

Antall cruiseturister har økt sterkt

Antall cruiseturister i Norge har doblet seg med jevne mellomrom; fra 110 000 i 1995 til ca. 200 000 i 2000, til drøyt 400 000 i 2009 og til et forventet antall på nær 800 000 i 2018 (figur S.1).

Kilde: Transportøkonomisk institutt

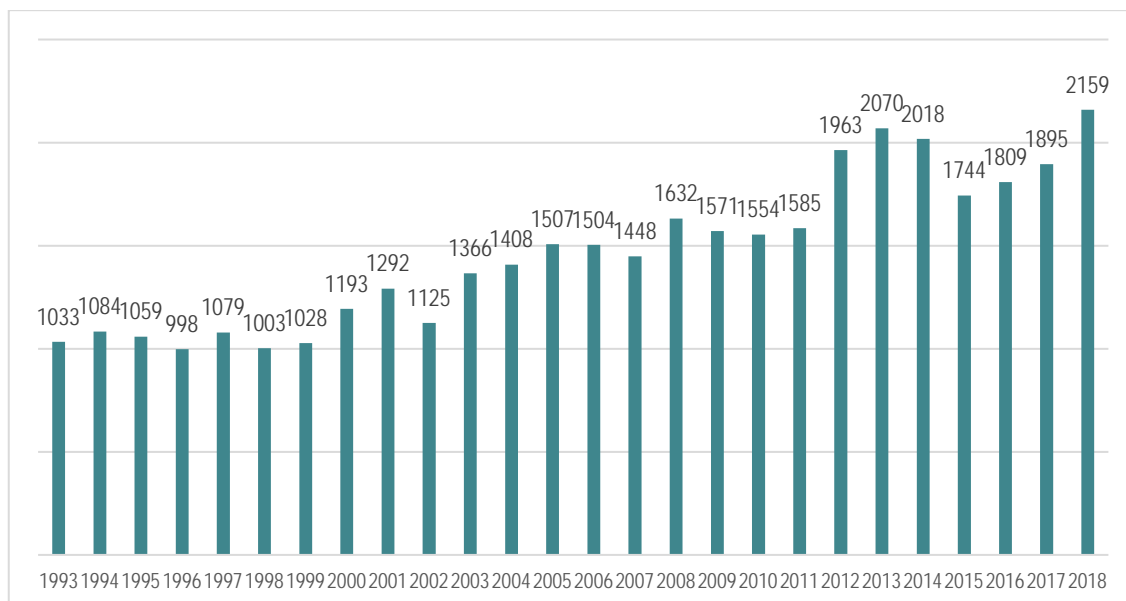
Figur S.1: Beregnet antall cruiseturister til Norge 1995-2018. 1000 turister.

Figuren viser også at utviklingen etter 2006 har skjedd i bølger, med både nedgang (2007, 2010, 2014-2016) og til dels kraftig oppgang i enkelte perioder (2007-2009, 2010-2013, 2016-2018). Blant annet med tanke på prognoser, er det viktig å merke seg at selv om antall cruiseturister fortsetter å øke, har årlige gjennomsnittlige vekstrater flatet en del ut. Årlig vekstrate (gjennomsnitt over perioden) var 11 prosent fra 1998 til 2006 og den var 9,7 prosent fra 2006 til 2013. I perioden 2013-2018 har årlig gjennomsnittlig vekst vært «bare» 2,7 prosent.

Antall anløp øker mindre

Gjennomsnittlig årlig vekst i antall anløp i Norge var betydelig lavere. Mens antallet cruiseturister firedoblet seg fra 2000 til 2018, økte antall anløp med om lag 80 prosent, det vil si mindre enn en fordobling (figur S.2).

Samlet antall anløp i norske cruisehavner lå relativt stabilt på ca. 1 000 fra 1993 fram mot årtusenskiftet. Fra 1999 til 2005 økte antall anløp fra ca. 1 000 til 1 500, men det var en relativt svak utvikling fram til knapt 1 600 i 2011. Deretter skjedde det et kraftig hopp opp til 1 963 anløp i 2012 og 2 070 i 2013. Fra 2014 til 2016 gikk antallet anløp ganske kraftig ned igjen, for så først i 2018 å passere 2013-nivået.

Kilde: Cruise Norway og anløpslister fra havnevesenet i de enkelte havnedistriktene

Figur S.2: Antall cruiseanløp i norske havner 1993-2014.

Lavere vekst i antall anløp enn i antall cruiseturister skyldes at skipene blir større (plass til flere passasjerer), mens antall havneanløp per cruise har vært nokså stabilt (4-4,1) de senere årene. Passasjerkapasiteten per cruise med anløp i Norge økte fra 784 i 2006 til 1 310 i 2012, og fra 1 310 i 2012 til 1 661 i 2018.

Veksten i gjennomsnittlig størrelse skyldes dels at eldre skip erstattes av nye og større skip, og dels at nesten all ny kapasitet består av store (og stadig større) skip.

Fordeling regionalt

Vestlandske reisemål dominerer cruisetraffikken i Norge. Nær halvparten av alle cruiseanløpshavner i 2018 (19 av 39) ligger i ett av de fire vestlandsfylkene. Vestlandets havner økte sin andel av cruiseanløp fra 57,0 prosent i 1993 til 67,6 prosent i 2018 (tabell S.1). Nesten all tilvekst i antall anløp, 83 prosent de siste 10 årene og 98 prosent de siste fire årene har kommet i Vestlandshavnene. Tilveksten 2014-2018 har fortrinnsvis kommet i Ålesund, Stavanger, Haugesund og Molde.

Tabell S.1: Anløp av cruiseskip etter landsdel. Andel i prosent.

	Endring antall anløp									
	1993	2000	2004	2008	2012	2014	2016	2018	2008-2018	2014-2018
Vestlandet	57,0	60,2	60,8	62,6	64,5	65,5	67,6	67,6	438	137
Oslo/Østlandet	5,9	9,3	8,1	9,1	8,7	6,5	4,5	5,0	-43	-25
Nord-Norge	31,9	25,4	23,3	21,5	19,2	19,0	18,9	17,9	36	14
Svalbard			2,1	2,8	2,0	2,0	2,0	2,3	5	9
Trøndelag (Trondheim)	4,0	3,1	3,5	2,9	2,9	2,9	3,2	3,9	37	25
Sørlandet	1,2	2,0	2,2	1,1	2,7	4,0	3,9	3,3	53	-10
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	526	140

Kilde: Transportøkonomisk institutt

Tilsvarende har Nord-Norges andel av anløp sunket fra 32 til 18 prosent fra 1993 til 2014, mens Svalbard har en andel på et par prosent. Både Nord-Norge og Svalbard har hatt en netto tilvekst i antall anløp de siste årene.

Trondheim havn har en relativ stabil andel på 4 prosent og har økt antall anløp, spesielt de fire siste årene. På Sørlandet svinger det litt mer, det var en kraftig vekst fram til 2014, men antall anløp har de siste fire årene gått noe tilbake. Kristiansand er hovedhavnen, men det er økende antall anløp i Arendal og i Farsund/Lyngdal.

Oslos andel av anløp var på det høyeste (10,4 prosent) i 2006, men en betydelig nedgang i antall anløp de siste 10 årene har redusert andelen til 5 prosent.

Den viktigste cruisehavnen målt etter antall anløp og antall cruiseturister har i alle år vært Bergen (332 anløp i 2018). Blant de åtte havnene som hadde mer enn 100 anløp i 2018 finner vi fire andre byer – Stavanger (187), Ålesund (165), Tromsø (114) og Oslo (100). De tre øvrige er Geiranger (200), Flåm/Aurland (153) og Nordkapp (104).

Nasjonsfordeling/kildemarkeder

Etterspørselen etter cruiseopplevelser i Norge har kommet og kommer fortsatt i hovedsak fra Vest-Europa. Bildet i 2016 var at Tyskland og Storbritannia var de klart viktigste nasjonene (henholdsvis 31 og 21 prosent av trafikken). Ca. 100 000 cruiseturister (14 prosent) kom fra Frankrike, Spania eller Italia. Trafikken fra USA utgjorde en tredel av alle cruiseturister tilbake i 2000, men har siden gått ned i antall og dermed ned mye i andel. Et markert oppsving i 2016 ga USA en andel på 12,6 prosent.

De øvrige drøyt 20 prosentene av cruiseturistene kommer (2016) i hovedsak fra andre vesteuropeiske land enn dem som er nevnt ovenfor. Trafikk fra potensielt store markeder i Asia og Russland øker stadig, men er fortsatt relativt marginal.

Prognoser for cruisetraffikken til Norge

Denne rapporten presenterer både kortsiktige og langsiktige prognoser, for årene 2018, 2022, 2028, 2040, 2050 og 2060.

Selv om prognosene primært fokuserer på antall anløp, vil basisvariabelen i prognosene være antall cruiseturister. Det er denne størrelsen som er mest konsistent med de referanseprognosene for reiselivsetterspørsel vi benytter i beregningene. Vi beregner årlige framtidige vekstrater for antall cruiseturister og avleder antall cruiseanløp per år i norske havner av dette, under bibetingelser om utvikling i antall anløp per cruise og antall passasjerer per cruiseskip.

Langsiktige referanseprognoser for utvikling i økonomi, turisme og cruiseturisme internasjonalt er relativt begrenset, og følgende er lagt til grunn i våre beregninger:

- OECD-tall for årlig vekst i BNP per capita fram til 2060 på (ca. 2 prosent)
- Prognoser for internasjonal cruiseutvikling 2014-2034 fra CLIA/Seatrade Communications, som anslår 3,4 prosent passasjervekst globalt fram til 2024 og 4,3 prosent fra 2024 til 2034.
- United Nations World Tourism Organisation (UNWTO) prognoser for internasjonale turistankomster mot 2030 (3,3 prosent årlig vekst i snitt mellom 2010 og 2030, gradvis avtakende til 2,9 prosent i 2030).

Global cruiseutvikling og antatt vekstrate i Norge

Siden forrige prognoserapport fra TØI (basisår 2014), hvor TØI forutsatte at cruiseveksten i Norge fulgte utviklingen i resten av verden, har bildet endret seg mye. Antall cruisepassasjerer utgjorde på verdensbasis ca. 22 millioner i 2013, og 26,7 millioner i 2017 (opp 4,7 millioner), men veksten i antall cruisepassasjerer har hovedsakelig kommet i asiatiske farvann. Antall cruisepassasjerer her steg fra 1 million i 2014 til 4 millioner i 2017, mens veksten ellers i verden var på 1,7 millioner (2,6 prosent årlig).

Forventede årlige vekstrater i Norge må ses i relasjon til utviklingen utenom Asia, og settes derfor lavere enn i prognosene fra 2014. Vi har stipulert veksten til å kunne være henholdsvis 1,5 prosent (ned fra 2,0) per år i grunnestimatet og 2,5 prosent (ned fra 3,5) i «høyt estimat». Vi har, som i forrige rapport, også med et «lavt estimat», som forutsetter en årlig vekst på 0,3 prosent.

750 000 cruiseturister i basisåret

Det er på grunnlag av disse vekstratene beregnet utvikling i antall cruiseturister til Norge i perioden 2022-2060 (tabell S.2). Vekstratene er applikert på en basisårverdi for 2018 som er framkommet ved å anvende lineær regresjon for perioden 2008-2018. Denne basisårverdien er beregnet til 750 000 cruiseturister i 2018. Dette antallet er litt lavere enn det beregnede antallet cruiseturister i 2018 (789 000), men representerer den underliggende utviklingstrenden fra 2008 og framover.

Grunnestimatet gir ca. 1,04 millioner cruiseturister i 2040 og ca. 1,4 millioner i 2060. «Høyt estimat» gir om 960 000 cruiseturister i 2028, 1,29 millioner i 2040 og drøyt 2,1 millioner i 2060. «Lavt estimat» gir en økning på ca. 100 000 cruiseturister fram til 2060.

Tabell S.2: Prognoser for antall cruiseturister fra 2018 og fram til 2060 etter ulike forutsetninger om vekstrater. 1000 cruiseturister.

	2018	2022	2028	2040	2050	2060	Prosent vekst 2018-2060
Grunnestimat vekstrate 1,5 %	750	796	870	1041	1208	1402	86,9
Høyt estimat vekstrate 2,5 %	750	828	960	1291	1653	2116	182,1
Kombinasjon høyt estimat og grunnestimat	750	828	960	1171	1359	1577	110,2
Lavt estimat vekstrate 0,3 %	750	759	773	801	825	851	13,4
Lineart estimat (trendframskrivning)	750	892	1107	1535	1893	2250	300,0

Kilde: Transportøkonomisk institutt

Som hovedestimat har vi valgt en kombinasjon av grunnestimatet og høyt estimat (årlig vekstrate 2,5 prosent fram til 2028, og 1,5 prosent fra 2028 til 2060). Denne kombinasjonen av vekstrater innebærer at man når i underkant av 1,2 millioner cruiseturister i 2040 og nær 1,6 millioner cruiseturister i 2060.

Alle estimatene innebærer en lavere veksttakt etter 2018 enn den observerte veksttaket fram til 2018. Dersom vi framskriver utviklingen fra 2008 til 2018 lineært fram til 2060 (tabell S.2, nederste rad), får vi en klart raskere vekst (tredobling fra 2018 til 2060) enn også i «høyt estimat».

Antall anløp i prognosealternativene

Tallgrunnlaget fra havnene og Cruise Norway viser at det i alt er tilmeldt 2 159 cruiseanløp i norske havner i 2018. Antall cruiseanløp i norske havner er sterkt korrelert med antall cruisepassasjerer, men observert årlig vekstrate er omtrent en tredel av vekstraten for cruiseturister. Dette henger sammen med at cruiseskipenes passasjerkapasitet relativt sett vokser omtrent dobbelt så raskt som antall anløp.

Ved å forutsette samme forhold mellom vekstratene for henholdsvis passasjerkapasitet per skip (gjennomsnitt) og antall anløp, samt at antall anløp per cruise i norske havner holder seg på samme nivå (4,1 anløp per cruise), finner vi antatt utvikling i antall anløp i perioden 2018-2060 som vist i tabell S.3.

Tabell S.3: Estimert antall cruiseanløp i norske havner 2018-2060 i tre ulike scenarier for årlige vekstrater, samt i en kombinasjon av grunnestimat og høyt estimat.

År	Lavt estimat	Grunnestimat	Høyt estimat	Kombinasjon grunn-estimat og høyt estimat
2018 ¹	2031	2031	2031	2031
2022	2039	2072	2100	2100
2028	2051	2135	2207	2207
2040	2074	2267	2439	2359
2050	2097	2383	2650	2480
2060	2118	2505	2880	2607
Årlig vekstrate %	0,1	0,5	0,84	0,5 / 0,84

Kilde: Transportøkonomisk institutt

I grunnestimatet vil antall anløp nå omtrent 2 500 i 2060, mens vi med vekstraten tilsvarende «høyt estimat» finner at antall anløp vil passere 2 500 et par år etter 2040, og øke til nær 2 900 i 2060.

I kombinasjonen av grunnestimatet og høyt estimat vil man passere 2 500 anløp i 2052 og nå om lag 2 600 anløp i 2060. I lavt estimat, med svært lav vekst i passasjertall, får man en utviklingsbane hvor antall anløp ikke vil overstige det observerte nivået i 2018.

Tallene for antall anløp i tabell S.3 framkommer under forutsetning om at skipsstørrelsen (antallet passasjerer per cruise) vil fortsette å øke i samme takt (i forhold til økningen i antallet cruiseturister) som den har gjort til nå. Anløpstallene er relativt følsomme for endringer i forutsetningene om antall passasjerer per cruise. Dersom gjennomsnittsstørrelsen konvergerer mot for eksempel 2 000 passasjerer, vil antallet anløp i grunnestimatet måtte være 2 900 i 2060 i stedet for om lag 2 500.

Oversikt over kontraherte cruiseskip globalt de nærmeste årene viser imidlertid at skipsstørrelsen fortsetter å øke raskt. Mens snittstørrelsen på kontraherte skip i 2018 og 2019 (37 skip) er om lag 2 200 passasjerer, er snittstørrelsen hele 3 735 (32 skip) for perioden 2020-2026 (tall fra CLIA 2017 Industry Outlook).

¹ Oppgitt antall anløp i 2018 er ikke det faktiske, men det «skulle ha vært» når vi anvender lineær regresjon for utviklingen i antall anløp fram til 2018. Denne trendlinjen tilsier 2031 anløp i 2018, mens reelt tall var 2159.

Landsdelsvise prognoser for antall anløp

Et viktig premiss er at de regionale prognosene er konsistente med de nasjonale prognosene. Det vil si summen av de regionale prognosene på de ulike prognosetidspunktene må være lik de nasjonale prognosene.

Landsdelsvise prognoser handler altså om fordeling av den prognostiserte totale cruisetraffikken til Norge. Vi har som hovedløsning for dette fordelingsproblemet valgt å anvende lineær regresjon for beregning av trendlinjer for hver landsdel og forlengt disse til 2060. Ut fra denne trendlinjen beregnes så hver landsdels andel av anløpene i hvert av prognoseårene (tabell S.4, og andelene anvendes på de tre prognosealternativene «grunnestimat», «høyt estimat» og «kombinasjon av grunnestimat og høyt estimat» (tabell S.5, S.6 og S.7).

For Vestlandet – som har om lag to tredeler av trafikken – har vi skilt mellom byhavner og øvrige havner (i tabellene kalt «landskapshavner»). Svalbardområdet er i disse beregningene i utgangspunktet slått sammen med Nord-Norge.

Tabell S.4: Fordeling av cruiseanløp på landsdeler 1998-2018 og prognoser for fordeling 2022-2060. Andeler i prosent.

	1998	2003	2008	2013	2018	2022	2028	2040	2050	2060
Vestlandet byhavner	21,1	26,9	30,8	33,6	35,8	37,2	38,8	41,2	42,5	43,6
Vestlandet landskapshavner	36,2	34,3	33,0	32,1	31,4	30,9	30,4	29,6	29,1	28,8
Vestlandet samlet	57,3	61,2	63,8	65,7	67,2	68,1	69,2	70,8	71,7	72,4
Oslo/Østlandet	11,5	9,5	8,2	7,2	6,5	6,0	5,4	4,6	4,2	3,8
Nord-Norge og Svalbard	26,7	24,2	22,5	21,2	20,3	19,7	19,0	17,9	17,3	16,9
Trøndelag	3,1	3,1	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9	2,9
Sørlandet	1,3	2,0	2,5	2,8	3,1	3,2	3,4	3,7	3,9	4,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Transportøkonomisk institutt

Vestlandets andel av cruise fortsetter å øke, men andelen flater ut. Byhavnene fortsetter å øke andelen på bekostning av landskapshavnene som Geiranger, Flåm, Olden osv. Det er først og fremst Oslo-området og Nord-Norge som taper andeler.

Tabell S.5: Antall anløp etter landsdel 2022-2060. Basert på nasjonal prognose «kombinasjon grunnestimat og høyt estimat».

	2018	2022	2028	2040	2050	2060
Vestlandet byhavner	741	780	856	971	1055	1136
Vestlandet landskapshavner	650	649	670	698	723	751
Vestlandet	1391	1429	1527	1669	1778	1887
Oslo/Østlandet	134	126	120	109	103	99
Nord-Norge og Svalbard	421	414	419	423	430	440
Trøndelag	62	62	65	69	72	76
Sørlandet	64	68	76	88	97	105
Totalt	2031	2100	2207	2359	2480	2607

Kilde: Transportøkonomisk institutt

I dette scenariet (2,5 prosent årlig vekst i antall cruiseturister til Norge 2018-2028 og 1,5 prosent årlig vekst 2028-2060) vil mesteparten av veksten (86 prosent) i antall anløp komme på Vestlandet. Etterspørselsveksten forventes å rette seg først og fremst mot

byhavnene (tabell S.6). Vi får relativt sett (men ikke absolutt sett) stor vekst i Sørlandshavnene og dels i Trondheim, mens vi får en svak vekst i Nord-Norge og nedgang i Oslofjordområdet.

I prognosealternativet «grunnestimat», som er basert på en fast årlig vekstrate på 1,5 prosent i antall cruiseturister til Norge, får vi omtrent samme bilde som i «kombinasjon grunnestimat og høyt estimat».

Tabell S.6: Antall anløp etter landsdel 2022-2060. Basert på nasjonal prognose «grunnestimat».

	2018	2022	2028	2040	2050	2060
Vestlandet byhavner	741	770	829	933	1014	1092
Vestlandet landskaphavner	650	641	648	671	695	722
Vestlandet totalt	1391	1410	1477	1604	1708	1813
Oslo/Østlandet	134	125	116	105	99	95
Nord-Norge og Svalbard	421	408	405	407	413	423
Trøndelag	62	62	63	67	70	73
Sørlandet	64	67	74	85	93	101
Totalt	2031	2072	2135	2267	2383	2505

Kilde: Transportøkonomisk institutt

I prognosealternativet «høyt estimat» (tabell S.7), som er basert på en fast årlig vekstrate på 2,5 prosent i antall cruiseturister til Norge, er veksten i antall anløp såpass høy at det blir vekst også i Nord-Norge/Svalbard selv om andelen er synkende.

Tabell S.7: Antall anløp etter landsdel 2022-2060. Basert på nasjonal prognose «høyt estimat».

	2018	2022	2028	2040	2050	2060
Vestlandet byhavner	741	780	856	1004	1127	1255
Vestlandet landskaphavner	650	649	670	722	772	829
Vestlandet	1391	1429	1527	1726	1900	2084
Oslo/Østlandet	134	126	120	113	110	109
Nord-Norge og Svalbard	421	414	419	438	460	486
Trøndelag	62	62	65	72	77	84
Sørlandet	64	68	76	91	103	116
Totalt	2031	2100	2207	2439	2650	2880

Kilde: Transportøkonomisk institutt

Merk at alle regioner vil få vekst i antall cruiseturister i alle tre scenariene. Den implisitt forutsatte veksten i skipsstørrelse kombinert med fallende andel anløp gjør at regioner som Nord-Norge og Osloområdet får henholdsvis svak vekst og nedgang i antall anløp.

I presentasjonen av landsdelsprognosene er Svalbard slått sammen med Nord-Norge. Mye tyder på at utviklingen kan bli ganske lik i begge områder, bortsett fra at veksten forventes å komme i Nord-Norge i «høyt estimat». Det vil si at anløp av oversjøiske cruiseskip til Longyearbyen forventes å holde seg på 50-60 per år.

Longyearbyen havn forventer at framtidig cruisetraffikk til Svalbard ikke vil omfatte flere oversjøiske cruiseskip enn det er per i dag – men større skip. Man forventer for øvrig at ekspedisjonsskipsektoren – det vil si mindre skip med base på Svalbard – vil utvikle seg i retning av flere, større og mer eksklusive ekspedisjonsskip.

Forutsetninger og alternative utviklingstrekk

Metoden basert på lineære trendforlengelser innebærer en ganske streng forutsetning, nemlig at fordelingen av anløp på landsdeler fortsetter å utvikle seg slik den har gjort til nå. Dette forutsetter igjen at man ikke får noen geografiske fordelingsvirkninger av for eksempel utvikling av nye former for cruise og nye typer reisemålsopplevelser, og også at ikke mulige framtidige kapasitetsproblemer og anløpsrestriksjoner påvirker den geografiske fordelingen.

Vi har i denne rapporten valgt å fokusere på hvordan etterspørselen etter cruiseopplevelser i Norge vil se ut i framtida dersom hovedtrekkene i observert utvikling fram til nå ikke endrer seg. Vi har følgelig heller ikke drøftet alternative utviklingsbaner basert på endringer i de forutsetningene som er lagt til grunn.